3.10.2016

Sivistys- ja tiedejaosto

Asia: **Täydentävä muistio koskien esi- ja perusopetuksen ryhmäkokoja ja erityisavustusta koulutuksellisen tasa-arvon edistäviin toimenpiteisiin**

Ryhmäkoon vaikutus oppimiseen ja koulutukselliseen tasa-arvoon

Perusopetuksen (sekä esiopetuksen) ryhmäkoko on ollut viime vuosina erityisen tarkastelun kohteena. Hyvin perustellusti jo useampi hallitus on pyrkinyt toimimaan ryhmäkokojen pienentämiseksi. Vuodesta 2009 alkaen tarkoitukseen on myönnetty erityisavustusta yhteensä yli 220 miljoonaa, vuositasollakin enimmillään 60 miljoonaa.

Tällä avustuksella on ollut selvitysten mukaan selkeä vaikutus ryhmäkokoihin. Selvitysten mukaan (OKM 2014:4) sekä keskimääräinen opetusryhmän koko, että ylisuurten opetusryhmien osuus pienentyi merkittävästi. Pienentyneillä ryhmillä on ollut myös vahva yhteys inkluusioon perustuvaan oppimisen erityiseen tukeen ja erityisopetukseen, jota vuoden 2010 perusopetuslain muutoksen myötä on toteutettu.

Valitettavasti kehitys on kuitenkin kääntynyt nopeasti vastakkaiseen suuntaan. OAJ:n tekemän laajan luottamusmieskyselyn (142 kuntaa) perusteella selviää, että joka toisessa kyselyyn vastanneista kunnista on viime lukuvuonna leikattu perusopetuksen tuntikehystä, vähennetty jakotuntien määrää ja suurennettu ryhmäkokoja. Ryhmäkoot ovat valtion rahoitusohjaukset supistuttua siis kääntyneet nopeasti kasvuun. Tämä kehitys on nopeasti katkaistava, jotta perusopetuksen korkea laatu, tasa-arvo ja kehittämispyrkimykset saadaan turvattua.

Opetusryhmän koko on tullut yhä tärkeämmäksi opetuksen laatutekijäksi. Uusi oppiminen, jota opetussuunnitelmauudistuksellakin tavoitellaan, lähtee jokaisen oppilaan henkilökohtaisen, yksilöllisen oppimisen polun rakentamisesta. Tämä edellyttää huomattavasti yksilöllisempää opettajan tukea jokaiselle oppilaalle. Erityisen tärkeä pieni opetusryhmä on niille oppilaille, joilla on oppimisessaan vaikeuksia, vieraskielisille oppilaille tai muuten oppilaille, joiden kotoa saama tuki koulutyölle on vähäisempää. Ryhmäkoko on ennen kaikkea myös tasa-arvokysymys.

3.10.2016

Ryhmäkoon vaikutuksia koskien on aiemmin esitetty hyvin ristiriitaisiakin tutkimustuloksia. Näin ei kuitenkaan enää ole. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tehty tutkimus, jossa opetusryhmän koostumuksen vaikutus on saatu vakioitua, on osoittanut opetusryhmän koon vaikutuksen oppimistuloksiin. Erityisen vahva tämä vaikutus on heikosti menestyvillä oppilailla. (mm. OKM 2015, Tulevaisuuden peruskoulu -raportti sekä Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 21/2016)

Valtion erityisavustus esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin

Kesällä 2016 jaettiin 20 M€ valtion erityisavustusta *esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, erityisopetuksen laadun kehittämiseen, siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen ja opetusryhmäkoon pienentämiseen*. Käytännössä avustus on käytettävä opettajien ja avustajien palkkaamiseen.

Määrärahan tavoitteet olivat OAJ:n näkemyksen mukaan erinomaiset: tukea erityisen haasteellisilla toiminta-alueilla (alhainen koulutustaso, korkea työttömyys, korkea vieraskielisten osuus) toimivien koulujen toimintaedellytyksiä ja suunnata tukea juuri niihin opetusryhmiin, joissa tuen tarve on suurin. Samoin tavoiteltiin erityisesti niiden opetusryhmien pienentämistä, joissa opiskelee tehostetun tai erityisen tuen piirissä olevia oppilaita. OAJ:n mielestä vaikuttavin tapa edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja erityisopetuksen laatua on varmistaa vahvempi ja yksilöllisempi opettajan antama opetus ja tuki opetusryhmän kokoa pienentämällä. OAJ esittää tämän rahoituksen laajentamista ja perusteiden tarkentamista.

Viime hallituskaudella esitys koulunkäyntiavustajien lukemisesta osaksi oppilas-opettaja-suhdetta ei onneksi toteutunut. Esityksen kaaduttua alettiin kuitenkin myöntää erityisavustusta, joka kohdistui koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen. Jo 1990-luvulta asti kasvanut avustajien määrä on omalta osaltaan toiminut perusteena ja tekosyynä opetusryhmien kasvattamiselle toimien näin kiertotienä opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimusten ohittamiseen. Kuitenkin kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Gerber, Finn, Achilles & Boyd-Zaharias 2001) on osoitettu, ettei avustajien lisäämisellä ole saavutettu parantuneita tuloksia oppimisessa. OAJ ei pidäkään järkevänä avustuksen kohdentamista koulunkäyntiavustukseen. Vaativaa, yksilöllistä tukea tarvitsevien oppilaiden opettaminen ja oppimisprosessin ohjaus on korkeaa ammattitaitoa ja osaamista vaativa tehtävä, jota ei tule hivuttaa pedagogisesti kouluttamattoman avustajan tehtäväksi.

Myönnettyjen avustusten perusteella voidaan todeta, etteivät myöntökriteerit ole olleet riittävän tarkat. Nykyisillä kriteereillä avustus kohdentuu jo valmiiksi vahvimmille opetuksen järjestäjille, eivätkä kriteerit niidenkään osalta riittävästi tuo esiin eroja koulujen toiminta-alueiden haastavuudessa. Jotta avustus kohdentuisi todellisesti haastaville toiminta-alueille, tulisi näitä kriteerejä tiukentaa.

3.10.2016

OAJ esittää, että

momentille 29.10.30, kohta 8, lisätään 20 miljoonalla eurolla esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin varattua määrärahaa ja sen kriteerejä tarkennetaan koskemaan opetusryhmien pienentämistä erityisesti vahvempaa tukea vaativien oppilaiden opetusryhmissä.

- **Avustus tulisi laittaa hakuun ja jakoon heti alkuvuodesta, jotta se olisi kouluissa huomioitavissa seuraavan lukuvuoden suunnittelussa ja rekrytoinnissa.**

- **Tiedotusta erityisesti pienille opetuksen järjestäjille on tehostettava. Liki kolmannes kunnista ei hakenut nyt avustusta.**

- **Avustusta tulisi voida käyttää vain opetusryhmien pienentämiseen aiheutuviin opettajien palkkakustannuksiin, jotka kohdistuvat**
  - **resurssiopettajien ja/tai erityisopettajien palkkaukseen eli osa-aikaisen erityisopetuksen ja/tai samanaikaisopetuksen järjestämiseen luokassa**
  - **jakotuntien lisäämiseen ja ryhmien jakamiseen.**

  Avustusta tulisi myöntää edellä kuvattuihin toimiin ensisijaisesti:

  - **yli 20 oppilaan ryhmiin, joissa opiskelee kolme tai useampi tehostetun tuen oppilasta; tai vähintään kaksi erityisen tuen oppilasta; tai joissa neljännes oppilaista on vieraskielisiä**
  - **yli 18 oppilaan ryhmiin, joissa opiskelee yli neljä tehostetun tuen oppilasta; tai yli kaksi erityisen tuen oppilasta; tai joissa yli neljännes oppilaista on vieraskielisiä**
  - **edellä mainittuihin ryhmiin tai muuten yli 25 oppilaan ryhmiin, erityisesti kouluissa, joiden koulunkäyntialuetta kuvaavista indikaattoreista (alhainen koulutusaste, korkea työttömyysaste, korkea vieraskielisten osuus) kahden tulisi ylittää kansallinen keskiarvo (nykyisen yhden sijaan).**

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Jaakko Salo
erityisasiantuntija